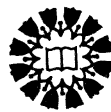

هنر گرافیک

پوهنمل سید فاروق «فریاد»

تهران

۱۳۹۵

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)
مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
هفت	یادآوری
۱	تقریظ
۳	تقریظ
۵	به امریت دیپارتمنت گرافیک و شورای علمی پوهنحئ
۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
۱۱	فصل اول: هنر گرافیک و پیشینه آن
۲۱	گروتسک
۲۳	آثار گرافیک در تاریخ کهن افغانستان
۲۴	آثار گرافیک بعد از ظهور اسلام در افغانستان
۲۷	فصل دوم: انواع هنر گرافیک
۲۹	گرافیک صنعتی
۳۱	گرافیک تجسمی
۳۲	گرافیک پژوهشی
۳۴	گرافیک تبلیغاتی
۳۴	الف) پوستر
۴۶	ب) تکت پستی
۴۷	ج) کارتون و کاریکاتور
۵۴	د) نشان، علامه و یا سمبول

صفحه	عنوان
۶۰	گرافیک در صنایع دستی و ظریف
۶۵	گرافیک مهندسی
۶۶	گرافیک سینما و تلویزیون
۷۱	گرافیک منسوجات
۷۴	فصل سوم: هنر نقاشی
۷۵	تشابه و ویژگیهای هنر گرافیک و نقاشی
۷۶	تفاوتهای میان هنر گرافیک و نقاشی
۷۸	کاربرد مواد گرافیک
۷۹	الف) رنگ آبی شفاف
۸۱	ب) رنگ جسمدار (گواش، تمپرا)
۸۱	ج) قلمهای رنگه، پاستلهای روغنی و تباشیری
۸۱	د) انواع قلمهای توش
۸۹	ه) کاربرد پارچههای کاغذها و تکههای رنگه
۸۹	چاپ
۹۰	انواع چاپ
۹۰	۱. چاپ برجسته
۹۱	۲. چاپ گود
۹۲	۳. چاپ هموار
۹۲	چاپ دستی سلک سکرین
۹۷	مآخذ

یادآوری

چاپ آثار پژوهشی استادان در گسترش فعالیتهای علمی پوهنتونها نقشی درخور اهمیت دارد، ولی با تأسف بیشتر از یک دهه است که با انهدام چاپخانه وزارت تحصیلات عالی، آثار تحقیقاتی دستنویس استادان بر روی دستشان مانده است. طبیعی است که چنین پیشامدی تلخ، از اشتیاق استادان در پرداختن به امور پژوهشی می‌کاهد. برای رشد خلاقیت و ارتقای کمی و کیفی فعالیتهای علمی باید زمینه چاپ و انتشار دستاوردهای علمی فراهم شود. خوشبختانه جمهوری اسلامی ایران در این مرحله از بازسازی افغانستان، در کنار سایر همکارها، وعده چاپ بیست عنوان اثر علمی استادان را داده است. برآورده شدن این وعده از یک سو آغازی است برای تشویق استادان پژوهشگر و از دیگر سو کمکی است برای محصلین در استفاده بهتر از اندوخته‌های علمی استادان.

وزارت تحصیلات عالی افغانستان در حالی که از این همکاری شایسته و بموقع جمهوری اسلامی ایران قدردانی می‌کند، همکاریهایی از این گونه را در توسعه هر چه بیشتر مناسبات فرهنگی دو کشور سودمند و ستایش‌انگیز می‌داند!

احمد ضیا رفعت

رییس نشرات وزارت تحصیلات عالی افغانستان

۱۳۸۲/۳/۱ کابل

تقریظ

امروز در میان همه عرصه‌های هنری هنر گرافیک جایگاه مهمی را دارا است که روز تا روز دامنه آن گسترش یافته و پیوند آن با اجتماع بیشتر شده می‌رود. گرافیک نوعی از هنر مصور است که رسم من حیث ساحة مستقل هنر ایجادگری شناخته شده است. کار عملی در این راستا از آن جهت ارزش ویژه کسب می‌کند که این هنر در کشور عزیز ما مرحله آغازین خود را می‌پیماید. وظیفه دست‌اندرکاران این هنر است تا در شناسایی همچو پدیده‌ها همت گمارند.

بدون شبهه اثر علمی پوهنمل سید فاروق فریاد که به منظور ترفیع علمی به رتبه پوهندوئی نگاشته شده از ارزشمندی ویژه برخوردار است چه نامبرده به نکاتی که هم برای شناخت هویت هنر گرافیک سودمند بوده و هم برای آموزش نوآموزان این رشته به مثابه می‌تود درسی مفید شمرده می‌شود.

نگارش این اثر یک آغاز خوبی برای هنرجویان هنر گرافیک بوده که با وجود محدودیت‌های گوناگون (علمی، اقتصادی، امنیتی و غیره) توسط محترم پوهنمل فریاد پژوهش، تحریر و تدوین گردیده نمایانگر علاقه‌مندی، پشت کار و حوصله‌مندی‌شان در پژوهش بوده است.

این اثر در سه فصل نبشته شده و در رابطه با منشأ پیدایش و گذشته‌های تاریخی هنر گرافیک و نیز پیرامون هنر نقاشی تفاوتها و تشابهات بین هنر گرافیک و نقاشی مطالبی ارزنده ارایه شده همچنان نمونه‌های کار هنر گرافیک توسط نگارنده اثر، نقاشی شده که یک ابتکار تازه در این زمینه می‌باشد.

من من حیث استاد رهنما مساعی پوهنمل فریاد را در تدوین این اثر تقدیر
نموده و آن را برای ترفیع پوهندوئی بسنده دانسته برای ترفیع به رتبه علمی پوهندوی
آن را پیشنهاد می‌نمایم و از بارگاه قادر توانا توفیق مزید در زمینه برایشان خواهانم.

و من الله توفیق

پوهندوی عبدالرحیم مهاجر کروخی

استاد رهنما

تقریظ

شاید بعضی حلقات، موضوع گرافیک را از نگاه اهمیت علمی در مدارج ارزشها موقوف ثانوی بدهند ولی به اساس مقوله دانشمندان قدیم چین که «یک تصویر بیش از هزار کلمه ارزش دارد» و با برداشتی که از علوم معاصر داریم که بعضی از تیوریها اکثراً توسط گرافیک تجسم و پرازندگی پیدا می‌نماید خود شاهد آن است که گرافیک جزء لاینفک تمام علوم اعم از علوم فزیک و علوم اجتماعی به شمار می‌رود.

قبل از اینکه خط و رسم الخط در تمدن بشری عرض وجود کند ایده‌ها و مفکوره‌های انسانی توسط تصاویر مخابره و مفاهمه می‌شد چنانچه خط هیروگلیف مصر قدیم شاهد این مدعا است.

انسانها در قدم اول تمدن بدوی خود اشکال و اجسام حیوانات شکار شده خویش را در دیوار مغاره‌ها به روی سنگ‌ها حک می‌نمودند که آثار آن تا امروز در مغاره‌های اروپایی و آسیایی باقی است زیرا این یگانه وسیله و ذریعه‌ی بوده که در تصور انسان بدوی خطور کرده است. پس تصاویر و اشکال گرافیکی اولین چکیده و اولین زاده مغزی و تفکری انسان متفکر بوده است.

در آثار فرهنگی کشور ما در هر بخش علوم کمی‌ها و کاستهای فراوان وجود دارد و علم و هنر گرافیک از این امر به مستثنی شده نمی‌تواند و با وجودی که متخصصین و هنرمندان در رشته گرافیک داشته‌ایم متأسفانه آثار قابل ملاحظه‌ای آنها از خود به جا نگذاشته‌اند و همین خلأ شاید برای مدتی پا به جا بماند ولی دست‌اندرکاران در این زمینه بی‌تفاوت ننشسته و کوشش کرده‌اند کاری را در این

راستا انجام دهند. پوهنمل سید فاروق فریاد یکی از این تلاش‌کنندگان است که اثری را تحت عنوان «هنر گرافیک» تدوین نموده تا در حلقات فرهنگی سهم خود را به قدر استعدادش ادا کرده باشد. اثر مذکور حاوی بعضی آثار گرافیکی در سطح کشور و شمه‌هایی از آثار گرافیکی در سطح جهان را دربر دارد که می‌توان آن را به حیث قدم اول در هنر گرافیک شمرد و نمی‌توان آن را نادیده گرفت زیرا سفرهای طولانی با قدم اول شروع می‌شوند.

اثر حاوی مطالب تحقیقی و پژوهشی می‌باشد و محترم فریاد می‌تواند بالاثر آن ترفیع علمی کسب نماید.

پوهنوال غلام نبی ناطق

استاد پوهنحی انجینری

به امریت دیپارتمنت گرافیک و شورای علمی پوهنحئ

در نوشتار هنرمند زیبا بیان، هنر، چون زبان یکی از وسایل ارتباط میان انسانها دانسته شده است. هرگاه به هنر گرافیک به دیده یک زبان، زبانی که به جای کلیات در افهام و تفهیم و بیان مطلب از شکلها خطوط و تصاویر استفاده می‌کند نگریسته شود آنگاه متوجه پیشینه طولانی کاربرد این هنر خواهیم شد و پی خواهیم برد که چه مصافه زمانی را از انسان برهنه و درنده‌خو تا انسان متمدن امروزی با این هنر گذرانده‌ایم و از همان طرحهای نخست انسان ابتدایی الی ایجاد خطهای تصویری (هیروگلیف) تا به کاربرد مدرن و معاصر این هنر همه و همه به منظور نقل مطلب و بیان احساس در خدمت به انسان نقش مهم را انجام داده است.

پیشها در کشور مردخیز و با فرهنگ ما در پهلوی سایر خدمات اجتماعی و فرهنگی کم و بیش در ساحت هنر نیز گامهای چند برداشته شده است که آثار به جا مانده از ایشان اساس الهام و رهنمایی همه پیروان هنر در کشورمان بوده است. هنرمندان جوان با تکیه به آنها توانسته‌اند مشعل روشن شده به دست پیشینیان خویش را تابناک نگهدارند.

در زمره این کارهای با مسؤولیت یکی هم تلاشی است که توسط محترم پوهنمل سید فاروق فریاد استاد دیپارتمنت گرافیک پوهنحئ هنرهای زیبا تحت عنوان «هنر گرافیک» رساله علمی که به منظور ارتقاء به رتبه علمی پوهندویی تألیف شده است می‌باشد.

این اثر با کمیت نود و نه صفحه و سی و دو تصویر مربوط به مطالب

دربرگیرنده کتاب می باشد. فصل اول پیشینه این هنر را با رشد آن به بحث گرفته و در فصل دوم به انواع این هنر پرداخته و فصل اخیر را به شباهتها و تفاوت های هنر گرافیک و نقاشی اختصاص داده اند که شایسته تقدیر است. این اثر که دارای سه فصل می باشد شامل پیشگفتار و مقدمه و فهرست مطالب، مأخذ و مأخذ تصاویر است. از ابتکارات جالب، انتخاب و کاپی بسیار دقیق تصاویر و رسمها توسط شخص این گرافیست محترم کشور ما می باشد که صورت پذیرفته است و در زیبایی اثر افزوده است.

زحمات استاد محترم گامی است ستودنی و باارزش و یک نهاد قابل شمارش در ساحت هنر گرافیک مان. من در حالی که صحت و طول عمر از خداوند بی نیاز برایشان آرزو می کنم پیشنهاد ارتقاء ترفیع علمی شان را به رتبه علمی مدنظر می نمایم به امید تلاشهای دیگرشان در این راه.

پوهنمل محمد اکبر سلام

پیشگفتار

انگیزه‌یی که مرا واداشت تا در رابطه با هنر گرافیک اثری بنویسم زیادتر ارتباط به آن می‌گیرد که بنده یکی از دست اندرکاران و علاقه‌مندان این هنر بوده‌ام که همواره کمبودیهای را در این عرصه احساس می‌کردم. گرچه تنها با نوشتن یک اثر، که آن هم با محدودیتهای فراوان تهیه گردیده است، نمی‌توان تمام کمبودیها را مرفوع ساخت، ولی آغازی برای شناسایی این هنر است. امیدوارم اثر مذکور بتواند سودمندی خود را در این بخش داشته باشد. لازم به تذکر می‌دانم که در تهیه این اثر از دانشمند محترم پوهندوی عبدالرحیم کروی که به صفت استاد رهنما مرا یاری رسانیده‌اند و همچنان از استادان محترم، هر یک پوهاند غلام سرور همایون، پوهنمل محمد اکبر سلام و پوهنیار افسانه‌جان که همواره مرا در موضوعات علمی، خصوصاً این اثر، مساعدت و همکاری نموده‌اند اظهار سپاس و قدردانی نمایم. همچنان قابل یادآوری می‌دانم تا از دانشمند محترم محمد یاسین مدیر عمومی تنظیم بین‌المللی ریاست پست وزارت مخابرات که در موضوع تکت پستی مرا یاری رسانیده‌اند نیز اظهار قدردانی نموده موفقیت‌های شان را در همه امور خواهانم.

با احترام

پوهنمل سید فاروق فریاد

کابل، ۱۳۷۴

مقدمه

در دورانی که ما زندگی می‌کنیم آن را عصر ارتباطات نیز لقب داده‌اند. دستاوردهای علوم امروزی در رابطه با پدیده‌های گذشته، خود باعث تحول، پیشرفت و گسترش علوم مختلف گردیده است. همین قسم هنرها نیز در پیوند بسیار نزدیک با پدیده‌های گذشته و امروز خود باعث تحول، پیشرفت و ایجاد هنرهای تازه گردیده است. چنانچه اگر دقیقتر مسأله را بررسی کنیم دیده می‌شود که هنر قبلاً صرف به هفت پدیده هنری اطلاق می‌شد. ولی پیشرفت سریع جهان در همه عرصه‌ها بالخصوص هنر و پیوند آن با رشته‌های دیگر هنر، از قید هفت گانه خویش پا فراتر نهاده هنرهای ترکیبی مانند تلویزیون، بازی روی یخ (ترکیب رقص و ورزش)، اوپرا، بالت، نمایشات سرکس را پدید آورد و با یقین که هنرهای دیگر را ایجاد خواهد کرد. در همین ارتباط باید گفت که هنرگرافیک هم در زمره هنرهایی است که در این اواخر در جهان از اهمیت خاصی برخوردار بوده بیشتر از پیش محسوستر گردیده است. گرچه این هنر مانند هنرهای یاد شده بالا تازه زاده شده ولی آنقدر که حالا مورد استفاده قرار می‌گیرد، خیال می‌شود که یک هنر تازه ایجاد شده است در حالی که اسناد معتبر تاریخی داشته همواره بین انسانها مورد استفاده قرار گرفته است. این هنر از قرن ۱۹ به این طرف به یک ضرورت میرم عصر تبدیل گردیده در همه عرصه‌های زندگی به اشکال مختلف بصری جهت خلاصه کردن، مقایسه کردن، آگاه کردن، افهام و تفهیم و اطلاعات حضور خود را داشته است.

پس شناخت هنرگرافیک از موضوعات ضروری پنداشته شده اکثر در زمینه

مذکور کمبودهای محسوس بوده است. امیدوارم که با نوشتن این کتاب تا اندازه‌یی در شناسایی آن گامی را برداشته باشم.

در فصل اول سعی گردیده تا پیرامون گذشته‌های دور و منشأ پیدایش، در فصل دوم توجه به انواع هنر گرافیک مبذول گردیده و پیرامون بخشهای مختلف صنعتی، پژوهشی، تجسمی و تبلیغاتی مطالبی ارائه شده است. همچنان در فصل سوم پیرامون هنر نقاشی، تفاوتها، تشابهات بین نقاشی و گرافیک، که از موضوعات قابل توجه است، روشنی انداخته شده و ضمناً در قسمت اخیر از اصول و روش تکنیکهای کار گرافیک در عمل نیز مطالبی گنجانیده شده است. امیدوارم با تألیف این اثر گام نخستین برداشته شده باشد تا در آینده به توفیق الهی توسط دانشمندان پیرامون موضوع، تحقیقات و پژوهشهای بکر و عملی صورت پذیرد و بر غنامندی آن افزونی به عمل آید.